

ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ISSN 2663-0265 (print) ISSN 2663-0273 (online)

Journal home page: <https://fip.dp.ua/index.php/FIP>

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Марія Анатоліївна Реджа

Кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин,
Дніпровський національний університет
імені Олеса Гончара,
пр. Гагаріна, 72, Дніпро, 49010, Україна

E-mail: mariiarexha@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1536-1357>

Mariia Anatoliivna Rexha

PhD in Political Science, Associate Professor of
International Relations Department,
Oles Honchar Dnipro National University,
Gagarina ave., 72, Dnipro,
49010, Ukraine

УДК 327:94

ПОЛІТИЧНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ЦІННОСТІ: СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОВПЛИВУ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Received 15 November 2021; revised 02 December 2021; accepted 12 December 2021

DOI: 10.15421/352134

Анотація

Визначено особливості процесу політичної комунікації та екологічні цінності на міжнародному рівні. Доведено, що екологічні цінності покликані сформувати такі зразки політичної поведінки, які дадуть змогу людству досягти орієнтирів технологічного та виробничого розвитку за умови збереження навколишнього природного оточення та біорізноманіття.

Констатується, що політичний піар, менеджмент політичної пропаганди, політичні технології потребують аналізу та об'єднання на основі демаркації сфер впливу, конкретних інструментів опанування свідомістю, забезпечення конкретних завдань державної інформаційної політики.

Визначається, що інтереси публічної влади, громадянського суспільства, конкретних соціальних груп навіть окремих громадян в екологічній сфері мають координуватися задля посилення ефекту від поширення екологічних цінностей. Важливим компонентом просування екологічних цінностей засобами політичної комунікації є розуміння її інтерсуб'єктивної природи. Навіть окремих індивід може бути потужним актором політичних цінностей екологічного напрямку. Це говорить про необхідність децентралізованого та деконцентрованого підходу поширення екологічної інформації.

Доводиться, що місце і значення екологічних цінностей в ієрархії смислів та цінностей політичної свідомості громадян в умовах демократії визначається стратегічними цілями розвитку кожної конкретної держави.

Визначається, що стратегічна мета політичної комунікації на екологічному напрямку визначається на основі загальних векторів демократичних реформ.

Вбачається, що завдання демократизації корелюються з екологічними цінностями через необхідність толерантності та поважного ставлення до всіх форм життя. Це також узгоджується з ідеями гуманізму та удосконаленням людської природи.

Ключові слова: *екологічні цінності, політична комунікація, політична свідомість, політична конкуренція, політичний консенсус.*

Political Communication and Environmental Values: Specifics of Interaction at the International Level

Abstract

The peculiarities of the process of political communication and ecological values at the international level are determined. It is proved that ecological values are designed to form such patterns of political behavior that will allow humanity to reach the benchmarks of technological and industrial development while preserving the natural environment and biodiversity.

It is stated that political PR, management of political propaganda, political technologies need analysis and unification on the basis of demarcation of spheres of influence, specific tools for mastering consciousness, ensuring specific tasks of state information policy.

It is determined that the interests of public authorities, civil society, specific social groups and even individual citizens in the environmental sphere should be coordinated in order to enhance the effect of the spread of environmental values. An important component of promoting environmental values through political communication is an understanding of its intersubjective nature. Even an individual can be a powerful actor in the political values of the environment. This suggests the need for a decentralized and deconcentrated approach to the dissemination of environmental information.

It is proved that the place and significance of ecological values in the hierarchy of meanings and values of political consciousness of citizens in a democracy is determined by the strategic goals of development of each state.

It is determined that the strategic goal of political communication in the environmental field is determined on the basis of general vectors of democratic reforms.

It is seen that the tasks of democratization correlate with environmental values due to the need for tolerance and respect for all forms of life. It is also consistent with the ideas of humanism and the improvement of human nature.

Key words: *ecological values, political communication, political consciousness, political competition, political consensus.*

Политическая коммуникация и экологические ценности: специфика взаимовлияния на международном уровне

Аннотация

Определены особенности процесса политической коммуникации и экологические ценности на международном уровне. Доказано, что экологические ценности призваны сформировать такие образцы политического поведения, которые позволят человечеству достичь ориентиров технологического и производственного развития при сохранении окружающей природной среды и биоразнообразия.

Констатируется, что политический пиар, менеджмент политической пропаганды, политические технологии нуждаются в анализе и объединении на основе демаркации сфер влияния, конкретных инструментов овладения сознанием, обеспечения конкретных задач государственной информационной политики.

Определяется, что интересы публичной власти, гражданского общества, конкретных социальных групп и даже отдельных граждан в экологической сфере должны координироваться для усиления эффекта от распространения экологических ценностей. Важным компонентом продвижения экологических ценностей средствами политической коммуникации есть понимание ее интересубъективной природы. Даже отдельный индивидуум может быть мощным актером политических ценностей экологического направления. Это говорит о необходимости децентрализованного и деконцентрированного подхода к распространению экологической информации.

Доказывается, что место и значение экологических ценностей в иерархии смыслов и ценностей политического сознания граждан в условиях демократии определяется стратегическими целями развития каждого конкретного государства.

Определяется, что стратегическая цель политической коммуникации в экологическом направлении определяется на основе общих векторов демократических реформ.

Представляется, что задачи демократизации коррелируются с экологическими ценностями из-за необходимости толерантности и уважительного отношения ко всем формам жизни. Это согласуется с идеями гуманизма и совершенствованием человеческой природы.

Ключевые слова: *экологические ценности, политическая коммуникация, политическое сознание, политическая конкуренция, политический консенсус.*

Постановка проблеми.

У сучасному світі екологічна політика та екологічні концепти набувають широкого значення від глобальної політики до рівня локальних громад. Екологічні цінності покликані сформувані такі зразки політичної поведін-

ки, які дадуть змогу людству досягти орієнтирів технологічного та виробничого розвитку за умови збереження навколишнього природного оточення та біорізноманіття. Водночас, конкретні підходи до просування екологічних цінностей в публічній сфері потребують окре-

мого розгляду. З одного боку, необхідно здійснити облік наявних інституційних засад джерел екологічної інформації, які транслюють її на суспільну аудиторію. З іншого боку, потребує аналізу ефективність досягнення цільової аудиторії наявними системами політичної комунікації. Політичний піар, менеджмент політичної пропаганди, політичні технології потребують аналізу та об'єднання на основі демаркації сфер впливу, конкретних інструментів опанування свідомістю, забезпечення конкретних завдань державної інформаційної політики тощо.

Об'єктом дослідження є політична комунікація та екологічні цінності.

Предметом дослідження є особливості взаємовпливу політичної комунікації та екологічних цінностей на міжнародному рівні.

Метою статті є виявлення основних елементів просування екологічних цінностей засобами політичної комунікації. Завданням статті є встановлення найбільш ефективних інструментів впливу на свідомість індивідів і груп, а також з'ясування самої можливості стійкого укріплення екологічної свідомості та «екологічно дружньої» поведінки в змаганні політичних цінностей.

Аналіз літератури.

Серед вітчизняних дослідників слід відмітити праці Гузенка Т.А. «Посилення ролі соціальних мереж в екологічній комунікації», Шаюк О.Я. «Особливості формування мотиваційно-ціннісного компонента толерантності у майбутніх економістів», Ващенко О.О. «Формування демократичних політичних цінностей в умовах суспільно-політичних та економічних перетворень» і т.д. Серед західних дослідників слід виділити роботи Корделла Х. Кена; Мерфі Даніеля; Рітгерса Курта Х.; Гарварда Дж.Е. Однак, повноцінного розгляду потребує виявлення основних елементів просування екологічних цінностей засобами політичної комунікації.

Виклад основного матеріалу.

На думку вітчизняного дослідника Гузенка Т.: «Просування екологічних цінностей у політичному медіапросторі здійснюється на засадах активності відповідних політичних акторів та громадськості, яка продукує еколо-

гічні повідомлення. При цьому структура комунікації ґрунтується на технологічних можливостях передавання інформації в кожному конкретному суспільстві» [Гузенко 2012].

Беззаперечною видається актуальність посилення екологічної комунікації. Зокрема, Т.А.Гузенко підкреслює: «Екологічна комунікація як процес поширення інформації між її суб'єктами – владою, громадськими організаціями, представниками підприємств, експертів з питань довкілля – наразі відбувається в площинах громадсько-суспільного життя, впливає на формування громадської думки щодо екологічної ситуації, у тому числі – безпеки життя, особливо в промислових містах України» [Гузенко 2012].

Вбачаємо, що включення до системи екологічної комунікації широких верств населення формує масовість екологічних повідомлень. Водночас екологічні цінності як соціальні цінності в контексті закріплення у свідомості та поведінці громадян тому необхідне задіяння механізмів політичних public relations.

Як відзначає Гузенко Т.: «Ресурси соціальних комунікацій виконують роль своєрідного «передавального пристрою» в механізмі екологічної комунікації, що проходить процес свого становлення в сучасному суспільстві України. ... ефективність здійснення екологічної політики та природоохоронних засобів взагалі є вищою, якщо при прийнятті рішень про доцільність тих чи інших кроків органи державної влади і місцевого самоврядування враховують дані, отримані від регіональних неурядових організацій» [Гузенко 2012].

Вбачаємо, що полісуб'єктність механізмів поширення екологічних цінностей та поширення інформації про інвайроменталістські проекти висуває питання про центри структурування екологічної інформації та основні засади її діяльності. Інтереси публічної влади, громадянського суспільства, конкретних соціальних груп навіть окремих громадян в екологічній сфері мають координуватися задля посилення ефекту від поширення екологічних цінностей.

На думку Т.А.Гузенка «Так, зв'язки в публічному управлінні реалізуються через різні

канали та в різних формах, у тому числі через публікації в державних виданнях, публічних засобах масової інформації різної тематики, електронні канали, причому роль останніх наразі набуває нового значення, яке постійно посилюється» [Гузенко 2012].

Отже, бачимо, що перебування екологічних цінностей та концептів міркування у топі політичних цінностей забезпечують їх високою актуальністю для суспільства. Крім того, екологічна свідомість стає компонентом глобального технократичного управління та чинником мінімізації наслідків техногенного впливу на навколишнє середовище.

Вітчизняний дослідник О.О.Ващенко зазначає: «Невід'ємною складовою формування, утвердження, успадкування й відтворення ідентичності будь-якої нації та держави як соціокультурної та політичної спільноти є національно-державні символи й ідеали, а також світові здобутки цивілізаційного розвитку. Крім того, слід зазначити, що підґрунтя політичних цінностей за межами політики стоїть питання моралі, релігій та економіки» [Ващенко 2016].

Місце і значення екологічних цінностей в ієрархії смислів та цінностей політичної свідомості громадян в умовах демократії визначається стратегічними цілями розвитку кожної конкретної держави. Водночас засоби поширення екологічної свідомості та цінностей вимагають коригування діяльності з акумулювання ресурсів та цілеспрямованого планування у контексті більш широких завдань політичної соціалізації та політичного рекрутування.

На думку Ващенко О.: «На шляху ціннісно-культурних перетворень у політичному та економічному житті суспільства важливим є питання формування демократичних політичних цінностей у свідомості громадян, зокрема, відповідна освіта для сучасних дітей та молоді з метою виховання політично соціалізованої людини, передусім, відповідального громадянина, свідомого учасника політичного процесу, патріота, який має не тільки високий ступінь розвитку політичних свідомості і культури, а й достатні економічні та правові знання» [Ващенко 2016].

Стратегічна мета політичної комунікації на екологічному напрямку визначається на основі загальних векторів демократичних реформ. Завдання демократизації корелюються з екологічними цінностям через необхідність толерантності та поважного ставлення до всіх форм життя. Це також узгоджується з ідеями гуманізму та удосконаленням людської природи.

Аналізуючи аспекти політичної комунікації в сучасному демократичному суспільстві О.О.Ващенко відзначає: «Сучасне громадянське суспільство неможливе без громадян, вихованих у дусі відповідальності, мобільності, готовності взяти участь у побудові громадсько-політичного життя суспільства. Демократичний поступ складно реалізувати без дієвого громадянського суспільства, без зацікавленого в такому поступі громадянина» [Ващенко 2016].

Просування екологічних цінностей на основі засобів політичних технологій і політичної комунікації стає вимогою часу через необхідність оновлення підходів до раціонального природокористування. В сучасному масовому суспільстві відсутність екологічної свідомості загрожує значними кризовими явищами.

Так, зокрема, Т.О.Бондаренко пише: «Незважаючи на те, що екологічний світогляд найчастіше пов'язують із сучасною глобальною кризою й розглядають як умову її подолання, його основи сягають доби античності, що зумовлено, на нашу думку, двома чинниками: 1) початком взаємодії людини й навколишнього природного середовища, що на різних етапах суспільного розвитку характеризувався різними масштабами втручання — від локального/регіонального (в античні часи) до глобального (XX ст.); 2) еволюцією соціальної комунікації, що забезпечувала потреби в інформації та являла собою засіб впливу на суспільну й індивідуальну свідомість» [Бондаренко 2013].

Поширення екологічної інформації та дружнього ставлення до навколишнього природного середовища вимагає усвідомлення глобальних проблем людства на рівні планування та пропозицій конкретних політико-комунікаційних проєктів на міжнародному та

глобальному рівні. При цьому гравцями та суб'єктами реалізації цих проєктів «глобальної екологічної просвіти» мають бути не лише держави, але й партії, суспільні рухи, окремі громадяни тощо.

На посилення попередньої тези Т.О.Бондаренко підкреслює: «засоби масової комунікації поступово розширювали коло своїх інтересів до екологічної тематики, долучаючись до обговорення глобальних проблем і пропонуючи способи їх вирішення» [Бондаренко 2013].

Формування дієвих стратегій політико-комунікаційної підтримки екологічних цінностей вимагає адекватного розуміння структури сучасної екологічної свідомості. Наявність багатьох взаємно суперечливих компонентів політичної свідомості спонукає до встановлення найбільш ефективних способів впливу та оцінки результатів політико-комунікаційної діяльності.

На думку М.В.Шедловської: «екологічна свідомість – це сукупність певних поглядів, думок та емоцій, що відображають специфічний спосіб ставлення до природи, в основі якого лежить відповідне співвідношення конкретних потреб суспільства/групи/людини та природних можливостей» [Шедловська 2011].

Як бачимо, вітчизняна та зарубіжна наука вже напрацювала знання щодо типів екологічної свідомості. Відповідно до них можна сформулювати профіль комунікаційного просування та підтримки з боку конкретних політичних інститутів.

На думку М.В.Шедловської: «Підсумовуючи вищесказане, враховуючи реалії сучасного українського суспільства, можна виділити три основні типи екологічної свідомості: альтруїстичний (характер відносин суб'єкт-суб'єктний), нейтральний (характер відносин об'єкт-об'єктний) та прагматичний (характер відносин суб'єкт-об'єктний)» [Шедловська 2011].

Отже, важливим компонентом просування екологічних цінностей засобами політичної комунікації є розуміння її інтерсуб'єктивної природи. Навіть окремий індивід може бути потужним актором політичних цінностей екологічного напрямку. Це говорить про

необхідність децентралізованого та деконцентрованого підходу поширення екологічної інформації.

Теоретизуючи О.Ю.Набочук підкреслює: «Сформована екологічна свідомість суб'єкта дозволяє йому сприймати навколишній світ та себе самого в цьому світі як елемент єдиної екосистеми, а метою взаємодії з природою є максимальне задоволення як потреб людини, так і вимог всього навколишнього простору. Екологічна свідомість забезпечує розуміння людиною розвитку індивіда та природи як процесу коеволуції, вигідного для обох сторін гармонійного єднання» [Набочук 2014].

Вивчення гендерних та соціальних ролей також сприяє адекватному розумінню результативності просування екологічних цінностей. Вони мають бути розташовані в оптимальному порядку відносно цінностей расових, соціальних та культурних груп. Політико-комунікаційні кампанії за своїм змістом не повинні суперечити базовим потребам громадян.

К.І.Карпенко відзначає у своїй роботі: «Якщо розглядати сучасне суспільство як символічно структуроване з метою домінування чоловічого начала, то пошук нових тенденцій у вирішенні екологічних проблем, безсумнівно, варто пов'язувати з переосмисленням цих символічних структур» [Карпенко 2005].

Символічні аспекти політико-комунікаційного просування екологічних цінностей мають велике значення для закріплення індивідуального і колективного екологічного досвіду. Перелік символічних відображень суспільного успіху має включати екологічно дружні елементи.

Як відзначав вітчизняний дослідник К.І.Карпенко: «для задоволення зростаючої суспільної потреби в посттрадиційних формах координації екологічних дій можуть використовуватися, по-перше, раніше розвинуті механізми взаєморозуміння, наприклад, по-новому артикульовані символи природи та жінки як стримуючі або стимулюючі фактори екологічної комунікації» [Карпенко 2005].

Таким чином, політичні кампанії з утвердження екологічних цінностей формуються на основі комплексного аналізу стану суспільної свідомості і громадської думки. По-

лісуб'єктність екологічної політики та велика кількість елементів допомагає диверсифікації політико-комунікаційних засобів аналізу смислів та передбачуваних результатів.

Висновки.

Таким чином, пересування екологічних цінностей засобами політичної комунікації перебуває перед низкою викликів. Серед них одним з основних є застарілі підходи до трансляції екологічних знань та інформації, надмірне звуження поля проблем екологічної безпеки до рівня природоохоронних заходів. Це істотно перешкоджає формуванню екологічної свідомості як інтегрального стану суспільства. Також значним викликом для завдань просування екологічних цінностей виступає проблема політичної конкуренції та засилля у порядку денному економічних і соціальних питань, які у трансформаційних державах на-

бувають більш пріоритетного значення, ніж екологічні. Крім того, важливим елементом інституційного середовища політичної комунікації є велика кількість засобів впливу, які потребують корекції, координації, узгодження дій. У зв'язку з цим просування екологічних цінностей має базуватися на ситуативно-прагматичному та прогностичному підходах. Вона має здійснюватися на основі цілісного та комплексного діагностичного аналізу.

Важливою інституційно-комунікаційною передумовою є консенсус еліт та громадянського суспільства щодо концепції сталого розвитку та методів їх реалізації. Перспективою подальшої розробки проблеми, порушеної в даній статті, є розгляд екологічних цінностей у контексті громадянської політичної культури.

Бібліографічні посилання

- Бондаренко, Т.О. (2013). Роль соціальної комунікації у формуванні екологічної свідомості. *Вісник Харківської державної академії культури*, 39, 86-93. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2013_39_12. (дата звернення 15.11.2021).
- Ващенко, О.О. (2016). Формування демократичних політичних цінностей в умовах суспільно-політичних та економічних перетворень. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*, 2, 96-104. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2016_2_16. (дата звернення 15.11.2021)
- Гузенко, Т.А. (2012). Посилення ролі соціальних мереж в екологічній комунікації. *Наукові записки [Української академії друкарства]*, 3, 15-23. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2012_3_5. (дата звернення 15.11.2021)
- Карпенко, К.І. (2005). Генералізація цінностей і екологічна комунікація. *Гуманітарний часопис*, 2, 45-50. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2005_2_10. (дата звернення 15.11.2021)
- Набочук, О.Ю. (2014). Теоретичний дискурс у проблему структури екологічної свідомості особистості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка*, 26, 93-97. [Електронний ресурс]. Режим доступу: [URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2014_26_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2014_26_22). (дата звернення 15.11.2021)
- Сухорукова, Л.А. (2012). Анімаційні музичні ролики як засіб формування екологічної свідомості. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтва*, 2, 30-34. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2012_2_11. (дата звернення 15.11.2021)
- Шаюк, О.Я. (2013). Особливості формування мотиваційно-ціннісного компонента толерантності у майбутніх економістів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_43. (дата звернення 11.11.2021)
- Шедловська, М.В. (2011). Означення та типи екологічної свідомості. *Український соціум*, 2, 95-100. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2011_2_9. (дата звернення 15.11.2021)

References

- Bondarenko, T.O. (2013). Rol sotsialnoi komunikatsii u formuvanni ekolohichnoi svidomosti [The role of social communications in the formation ecological awareness]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*, 39, 86-93. Retrieved November 15, 2021 from http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2013_39_12. (in

Ukrainian)

- Huzenko T.A. (2012). Posylennia roli sotsialnykh merezh v ekolohichnii komunikatsii [Strengthening the role of social media in ecological communications]. *Naukovi zapysky [Ukrainskoi akademii drukarstva]*, 3, 15-23. Retrieved November 15, 2021 from [//nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2012_3_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2012_3_5). (in Ukrainian)
- Karpenko, K.I. (2005). Heneralizatsiia tsinnosti i ekolohichna komunikatsiia [Generalization of values and ecological communication]. *Humanitarnyi chasopys*, 2, 45-50. Retrieved November 15, 2021 from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2005_2_10 (in Ukrainian)
- Nabochuk, O.Iu. (2014). Teoretychnyi diskurs u problemu struktury ekolohichnoi svidomosti osobystosti [Theoretical discourse and problems of structure of ecological awareness of personality]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii: Psykholohiia i pedahohika*, 26, 93-97. Retrieved November 15, 2021 from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2014_26_22. (in Ukrainian)
- Shaiuk, O.Ia. (2013). Osoblyvosti formuvannia motyvatsiino-tsinnisnoho komponenta tolerantnosti u maibutnikh ekonomistiv [Special features of value-motivation component of tolerance for future economists]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, 3. Retrieved November 15, 2021 from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_3_43. (in Ukrainian)
- Shedlovska, M.V. (2011). Oznachennia ta typy ekolohichnoi svidomosti [Introduction to a type of ecological awareness]. *Ukrainskyi sotsium*, 2, 95-100. Retrieved November 15, 2021 from [-http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2011_2_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Usoc_2011_2_9). (in Ukrainian)
- Sukhorukova, L.A. (2012). Animatsiini muzychni rolyky yak zasib formuvannia ekolohichnoi svidomosti [Animated and musical tracks as a cause of ecological awareness formation]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv*, 2, 30-34. Retrieved November 15, 2021 from http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2012_2_11. (in Ukrainian)
- Vashchenko, O.O. (2016). Formuvannia demokratychnykh politychnykh tsinnosti v umovakh suspilno-politychnykh ta ekonomichnykh peretvoren [Formulation of democratic and politechnical values in terms of socio-political and economical developments]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, 2, 96-104. Retrieved November 15, 2021 from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2016_2_16. (in Ukrainian)